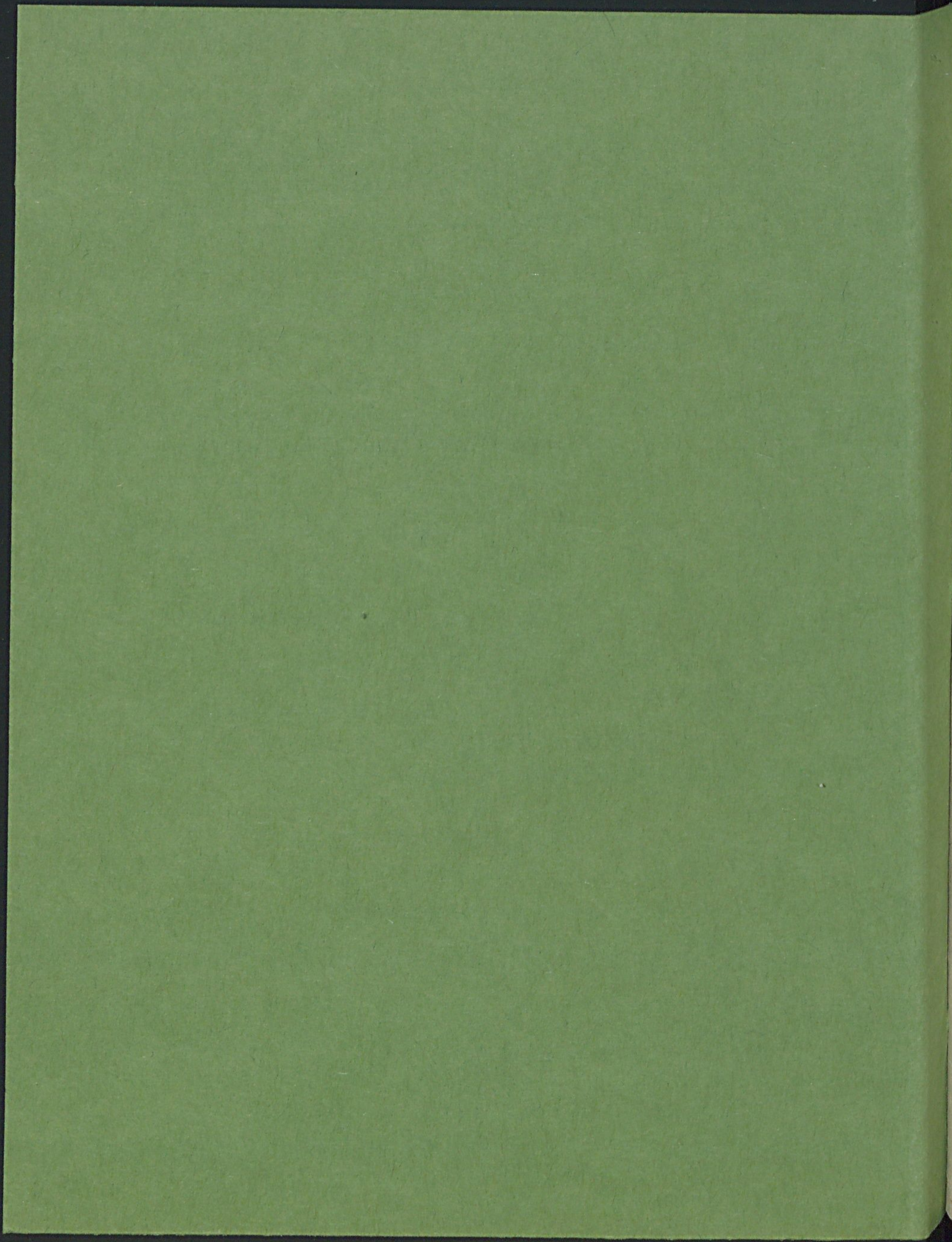

05

A

440

Q. D. B. V.
DISPUTATIO METAPHYSICA
De

ENTE IN PO-
TENTIA

Quam

Sub

PRÆSIDIO
M. CHRISTOPHORI
SCHREIBERI

Placido Eruditorum examini

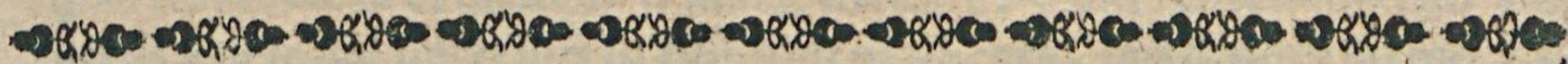
sistit

JOHANNES RODTBERGIUS
Holsatus.

In Auditorio Minori, Horis antemerid.

Ad d. 4. Mensis Novembr.

Anno 1663

WITTEBERGÆ,
LITERIS HENCKELIANIS.

J. M. Balduin

ENTENTIA
PO-

044 A 50

JOHANNES ROTTBERGIIUS
Holländ.

In Auditorio Minoris, Hore autem
Ab d. p. 1667
Anno 1667

WITBERG
LIEBIS HENCKELIANIS

כגה

PRÆLOQUIUM.

*O*mmunissima est distinctio Entis in actu & Potentia tale, quam passim, & unanimiter quidem, Metaphysici proponere, at non uno modo exponere solent. Ad affectiones enim plurimi illorum, Viri sat graves, eam referunt: Alii verò, nec pauciores, distinctionem Entis nominalem faciunt. Quæ sententiarum varietas ex malè intellecta objecti Metaphysici & ejusdem affectionum, potissimum Entis in potentia, veritate & natura ortum traxisse videtur. Sunt enim, qui Ens in potentia verum & propriè dictum Ens esse, & adeò sub objecto Metaphysicæ comprehendendi affirmant. Alii contra autoritate ac numero hisce non facilè cedentes constantissimè & ex rei veritate negant. Ita velle suum cuiq; est, nec voto vivitur uno. Hinc non facile cui in hoc sententiarum divorcio assentiendum sit, constat. Cum autem veritatis pulchritudo nec multitudine audientium constipata, excludat venientes, nec umbra intercludatur, sed assiduè quesita aliquando prodeat, istius amore permoti, theoriam Entis in potentia sequentibus articulis proponere voluimus. Quod ut feliciter fiat, faxit DEUS noster gloriosus.

Perf. Sat. 5.
v. 35.

ARTICULUS I. THEOREMATICUS.

THESIS I.

Ens in potentia est, quod nondum existit, à virtute cause tamen produci non repugnat.

§. I. De Ente in potentia impræsentiarum aucturi à descriptione rem ordimur. Quamvis enim *quid sit*, *quæritur* An sit, *quæritur* Quid sit præcedat, adeò, ut etiam *quid sit querere*, *antequam an sit sciamus*, nihil sit *querere*, rectè & eruditè B. J. Mart. dicente: Cum tamen quæstio an sit à nemine hætenus in dubium sit vocata, sed omnes fermè hodiernum Ens in potentia dari & verum esse habere, clament, à quæstione *quid sit* initium faciendum esse duximus. Ubi ante omnia notamus, nos saltem aliqualem Entis in potentia dedisse descriptionem, minimè verò perfectam definitionem. Non enim,

Libr. 5. Insti.
Log. c. 1. p. 6

ut ex Avetroe Cornel. Marini ait, omnium rerum debemus querere definitiones ad eundem modum, cum non omnia habeant genus & differentiam. Frustra quippe quaeretur, quod ne sperandum quidem esset. Descriptionis ergo utimur vocabulo non definitionis, partim propter terminum huius nimiam generalitatem, quam communi cum cæteris terminis Metaphysicis jure ac privilegio fruitur; partim etiam propter veram, realis ac positivæ essentia in Ente potentiali carentiam ac negationem. Cum enim Ens in potentia vera, reali & positiva nondum gaudeat essentia, ad prædicamenta, rerum quippe, per genera, species & differentias dispositarum classes referri non poterit. Quod autem in prædicamento non est, propriè definiri non posse, omnes eruditi fatentur. Contenti itaque descriptione aliquali, diximus, quod Ens in potentia sit, quod nondum existit, à virtute tamen causæ produci non repugnat. Quam descriptionem ad uberiores præsentis materiae evolutionem in Subiectum & Prædicatum resolvimus.

Subiectum.
Homonymia.

§. 2. *Subiectum est Ens in potentia*, terminus quidem voce complexus, re tamen incomplexus, cujus notanda (1.) *Homonymia*. Vocabulum potentia quippe sumitur vel *strictè*, pro solis qualitatibus in natura radicatis, quibus subiectum aptum est ad aliquid agendum, vel patiendum: Vel *latè*, sicque transcendentium terminorum ingreditur classem. Hinc communis potentia distinctio in *prædicamentalem* & *transcendentalem*. Illa ad solam qualitatem pertinet, cujus secunda species; Hæc verò ex amplitudine nomen suum habens vicissim bifariam sumitur. Vel *negativè*, nihilque aliud est, quam nuda non repugnantia ad existendum. Vel *positivè*, sicque est aptitudo ad posse aliquid. Alias ita distinctio hæc efferri solet: *Aliud est esse in potentia, aliud potentia ipsa. Quod enim in potentia est id nondum est, sed saltem esse potest*: Sic rosa in hyeme dicitur in potentia esse, quia nondum est, sed aliquando (verno ac æstivo puta tempore) esse potest. Duplex ergo ei competit negatio, vera nempe essentia (ait Frommius) quam nondum habet, quia nondum est, & post etiam repugnantia, quia non repugnat existere. Potentia ipsa verò cum dicitur de re aliqua, jam datur in mundo ea res, quam afficit potentia, & per eam potentiam res habet aptitudinem ut possit aliquid. Hæc verò potentia, (sunt verba Excell. Geilfus.) *Ens intrinsece quippe denominans*

Synops. Met.
pag. 229.

minans ab eo non differt realiter, sed est ipse *Ens* (fundamentali-
ter puta & realiter, quamvis non formaliter) & cum actu con-
iuncta absolvit affectionem aliquam Entis disjunctam, ita, ut
recte dicatur *Ens* est vel *Actus* vel *potentia*. E dictis jam patet
nos potentia vocabulum non ultimo modo accipere, & poten-
tiam positivè sumptam, sed negativè sic dictam h. l. intelligere,
prout nempe non opponitur actui, sed ei, quod actu est. *Diffe-
runt* namque *actus & actu esse, sicuti esse in potentia & potentia ipsa.*
Actu enim esse dicitur, quod extra nihilum est, & extra causas in
rerum natura existit, sive illud è causis emerferit, sive nunquam
in iis latuerit, ut Deus, homo &c. *Actus* autem est id, secundum
quod *Ens* (quà actuale est) absolvitur à potentia, ut plerique
Autores describunt. Sic ergo *Ens* actu & actus ut subjectum &
affectio distinguuntur. Recte in hanc rem Excell. Dn. D. Calov. *Met. div. pag.*
ait. *Distincta sunt esse actum vel potentiam & esse actu vel potentia.* 235.
Illò denominatur Ens disjunctivè, quà vel actuatur, vel actuari potest.
Hòc proponitur Entis diversus status, quò vel potestate est, ut possit
existere, vel actu est, ut de facto existat. Hactenus ille, cum quo
Excell. Schertzer. consentit Manual. Phil. quibus addantur *pag. 296.*
ab eo ibidem citati autores. Notanda (2.) *Synonymia Gramma-* *Synonym.*
tica, in qua termini æquipollentes exponuntur. Dicitur autem
Ens in potentia alias *Ens in potestate, Ens possibile, Ens potentiale,*
ens in potentia objectiva &c. *Ens in potestate* quando dicitur,
potestas & potentia pro uno eodemque sumuntur, alias à po-
tentia potestas sæpius differt: *Potentia* enim præcisè significat
vim ac potestatem aliquid agendi. *Potestas* autem licentiam &
autoritatem. Sic homo sæpe vires & potentiam habet hoc vel
illud agendi, at non statim potestatem & licentiam. Et contra
sæpius potestatem, sed non potentiam, V. G. qui ab aliquo ho-
stilitèr invaditur, potestatem habet se defendere, & vim vi re-
pellere, ipsi tamen sæpius desunt vires, quò minus se tueri & ho-
stibus resistere possit, hinc hosti fit præda suavissima. Quod
discrimen etiam Græcis notum, qui potentiam *δυναμεις* vo-
cabulo, *ἐξουίας* autem potestatem exprimunt. Hinc illud Thu-
cydidis *τῆ δυναμει πρὸς ὄψιν* recte vertitur, viribus primis, id est, po-
tentissimis. Et *ὄψιν δύναντι* supra vires significat. Item illud

lib. 8. Ethicor. Arist. ἐξ ἰσίου παρέχειν μάχεσθαι benè redditur, potestatem pugnandi facere, id est, permittere. Sic etiam quod apud Platonem legitur, ἐξ ἰσίου δίδωμι ποιεῖν do potestatem agendi & faciendi, id est, permitto facere. De quo plura apud Lexicographos.

lib. de Republ. Porro *potentiale* dicitur in quantum significatur carentia actus: *Possibile* v. ut ait B. Scharff. in quantum significatur aptitudo accipiendi actum.

Predicatum.

§. 3. De subjecto hactenus; *Predicatum* nunc sequitur, quod sequentia exprimunt verba, quando dicimus; Ens in potentia est, quod nondum existit, à virtute tamen causæ produci non repugnat. Quæ descriptio in omnium ferme Metaphysicorum scriptis invenitur, nec ulla laborat difficultate, sed ut tritissima, ita intellectu quoque facillima est. Patet res ex exemplis: Homo v. g. post annos aliquot nascendus dicitur Ens in potentia, nondum enim existit, à virtute tamen causæ produci non repugnat: Hoc est, ut alii loquuntur, aliquando esse potest. Sic Nix tempore æstivo dicitur Ens in potentia, quia nondum est, sed esse potest, unde Græcis ἐν δυνάμει esse dicitur.

THESIS II.

Ens in potentia potissimum quadruplex est: Et dicitur aliud vel ratione Creationis, vel generationis, vel emanationis, vel effectiois.

Met. div. p. 250. §. 1. Traditur hæc distinctio ab Excell. D. Calov. quam & auctoritate & veritate constipatam meritò retinemus. Est autem fundamentum ejusdem ipsa rerum varietas, earundemq; diversus ortus. Non enim uno & eodem modo esse suum acceperunt & hodiernum accipere solent. Sed vel creatæ sunt, quæ ante sui creationem Entia possibile ratione Creationis fuerunt: vel generatæ h. e. generationi ortum debent, & hæc Entia potentialia ratione generationis dicendæ sunt, si ante sui generationem considerentur. Quædam emanant &c.

§. 2. Dicitur ergo Ens in potentia *ratione Creationis*, quod è nihilo virtute divina produci potest. Sic omnia creatæ, ante creationem sui, entia potentialia fuerunt; In nuda namq; potentia objectiva fuerunt. *Ratione generationis* autè illud dicitur in potètia, quod generari potest. Quod enim generandum adhuc est, id ante ge.

te generationem esse non habet. Quamvis enim causæ sufficienti virtute sint præditæ, ut possint hoc vel illud actuare, nullus tamen eas insequitur effectus, nisi actus accedat. Posito autem eo, potentia illa amplius nuda non est. *Ratione emanationis* accidentia dicuntur potentialia. Tandem *Effectio* ratione entia in potentia dicuntur omnia factibilia. De quibus videatur Excell. Dn. D. Calovius l. c.

ARTICULUS II. PROBLEMATICUS.

1. *An Ens in potentia sit verum ac propriè dictum Ens?*

§. i. Hactenus quid Ens in potentia sit thetixōs diximus; nunc idem problematixōs facere lubet. Quærimus ergo: *An Ens in potentia verum Ens sit?* Cujus quæstionis negativam defensuri dicimus: *Ens in potentia non est Ens propriè dictum.* Probamus hanc assertionem nostram sequenti argumento à descriptione Entis desumpto: *Cuicumq; non competit descriptio Entis propriè dicti, ei nec descriptum tribuendum.* Atqui Enti in potentia non competit descriptio Entis veri ac propriè dicti E. Enti in potentia non competit descriptum. E. nec verum Ens erit. Veritas præmissæ prioris est manifesta: Procedit enim à definitione ad definitum. Minoris veritatem sic ostendo: *Qu. non habet essentiam veram, realem & positivam, illud non est Ens, illi nec descriptio Entis competit.* Ens enim est quod essentiam habet realem & positivam &c. Jam verò Ens in potentia non habet essentiam veram &c. quod facile probari potest: Si enim Ens in potentia haberet essentiam veram &c. tunc (1) *Existeret*, quia *habere essentiam, Esse & Existere Grammatica Synonyma* sunt: Sicut enim Existere propriè significat rem quæ actu est, ita etiam habere essentiam: Nam non sine insigni contradictione aliquid dicitur habere essentiam, quod non habet esse, non existere. (2) *posset operari*, quia haberet in se principium operationum quod essentia omnium confessione est. (3) *Admitteret affectiones*, quæ Enti reali competunt. Hæc autem omnia de Ente in potentia minime dici possunt. Non enim 1. *Existit*, quod ex definitione ejusdem constat, & Adversariorum nemo hactenus ferè negavit. 2. *Non potest operari.* Quod enim nondum existit, qui operabitur? *Nec tandem 3. affectiones admittit*, quas tamen omne Eos verum habet. V. C. *Omne Ens ex Adversariorum propria confessione est vel causa vel causatum.* Quorum tamen neutrum

Man. Phil.
part. 3. ap. 4.
pag. 9.

Tractat. de O-
rig. Form. pag.
234.

trum de Ente in potentia dici poterit. Non enim est causa, quia non agit non causat, nec agere ac causare potest, cum nondum existat. Imò sic non esset & esset simul. Esset, quia ageret & ad esse causati influeret; *Non esset*, quia adhuc producendum esset. Nec causatum est, quia omnis effectus jamdum productus est, nec amplius in causis ut producendus hæret. Nam contradictio est. Causatum esse & tamen in causis adhuc esse. Recte Excell. Scherzter. ait. *O Ens verum ac reale, vel erit causa vel effectus, ut est notum. Utrum verò horum, pergis, putabis esse Angelum nondum creatum? Causa esse non potest, ea enim que non existunt quomodo agent aut patientur? Effectum dicere si velis, queram, an Dei, an creatura? Si creatura vellem scire cuius? Si Dei, nescio quo pacto? Siquidem DEUS nullo modo in illum Angelum (si nondum est creatus) influxit. Si enim influxisset, illum sine dubio produxisset, si produxisset, creasset. Si creasset quomodo erit nondum creatus? Uno verbo: Angelus ille ante sui creationem, aut est productus, aut improductus. Si productus, ante sui creationem est creatus. Si improductus ante sui creationem erit Deus, post sui creationem incipiet esse creatura. Que quomodo conciliabis, mihi non liquet.* Hactenus ille. Rectè, benè. Eadem etiam B. Sperling. suo Freitagio superioribus annis opposuit. Verba sunt hæc: *Ens omne vel est causa, vel causatum seu effectus. Si effectus est (Ens sc. in potentia) quomodo in causis? effectus enim est extra suas causas & nunquam ejus realitas in efficiente est. Si causa est, actu est: Et si actu est, in potentia non est: Et si in potentia non est, in causis non est.* Et post pauca hisce concludit: *Entia potentialia sunt non Entia.*

§. 2. Confirmatâ jam nostrâ sententiâ, ad antithesin nos convertimus. Quamvis enim problematis negativa sufficientissime hactenus à nobis sit probata, plurimos tamen invenire licet, qui contrarium tenent. E quorum numero sunt: *Reiber. Margar. Philos. epit. Metaph. §. 53. Freitag. Disput. 3. contra Sperling. th. 146. Posner. disquisit. Metaph. 2. §. 4. pag. 15. Watson. Union. sap. Synops. Metaph. pag. 562. Quibus assentiuntur Senguerd. Id. Metaph. part. general. c. 2. pag. 10. Burgersd. Instit. Metaph. l. 1. th. 6. pag. 13. Scheibl. 1. 1. Metaph. cap. 14. artic. 3. n. 95. pag. 176. Ebel. Colleg. Metaph. disput. 2. Sect. 1. pag. 22.* Qui omnes realitatem Entis potentialis defendunt. Præsupponunt

nunt autem horum plerique (1.) Essentiam & Existentiam non esse Grammatica Synonyma (2.) Quod Entia dupliciter essentiam habeant, alia in se, ut actualia, alia in causis suis, ut potentialia Entia. (3.) Quod Ens sit, cui non repugnat existere. Suppositis hisce, Ens in potentia habere essentiam dicunt, eamque non in se, sed in suis causis, sicque ei Entis descriptionem cum nostram, tum illam, quam ipsi afferunt, competere ajunt. Probata autem hoc modo ejus essentiam, progrediuntur porro, atque Enti potentiali realia predicata attribui posse affirmant; Hinc quaesiti: Utrum Ens potentiale sit causa, an vero effectus? Non sine insigni contradictione respondent effectum esse. Effectum autem in causis dupliciter dici posse, vel actu vel potentia. Tandem cum Ens potentiale sit verum Ens, veraque habeat predicata, etiam predicamentorum clasibus includi & Dei cognitionem terminare posse statuunt. Quatuor ergo sunt, quae in primis hic nobis opponunt. 1. quod ei competat descriptio Entis. 2. quod realia predicata. 3. quod sit in predicamento, & 4. cognitionem Dei terminet. Quibus denique 5. addi potest illud Posneri: *Ens in potentia vel est Ens reale, vel rationis. At non est Ens rationis* sic enim resurrectio mortuorum & judicium extremum essent figmenta. *E. est Ens reale.* De singulis insequentibus.

§. 3. Antequam autem ad contrarias rationes respondeamus, prius despiciendum de iis erit, quae praesupponebantur. Ita enim destructo fundamento, facilius, quod superstructum, dirui poterit. Erat autem eorum *primum*: Essentiam & Existentiam non esse terminos aequi pollentes. Verum argumentamur: *Existentia est transcendens E. vel erit affectio vel Synonymum Grammaticum essentiae seu Entis.* Consequentia patet: Transcendens enim est predicatum commune substantiae & accidentis, ita explicante Scheibl. At non est modus, quod pluribus B. Scharffius probat, & illorum plerique etiam concedunt. E. erit Synonymum, quod erat probandum. Excipit hic quidem (1) Reyherus, *Existentiam esse essentiae effectum*: Verum male, cum omnis effectus proprie dictus distinguatur a sua causa ut res a re. Tantum autem abest, Existentiam ab essentia tanquam rem a re differre, ut potius sit ipsa realis & actualis essentia. Imo si *existentia esset essentiae effectus, in Deo quoque quidam effectus est*, ait. CL. Casel. cum ei.

Libr. 1. Met. c. 15. art. 3. p. 179.

Theor. Transc. disp. 6. th. 6. p. 266.

Exercit. Met. 2. Cont. Reyher. dem §. 8.

B

dem sine insigni impietate denegari nequeat. Consequens autem est absurdum E. & antecedens tale erit. (2) Alstedius, quod existentia creaturis saltem accidat h.e. accidentalis sit. Quæ quæstio diu à multis agitata: Nos autem antequam ad eam respondeamus, statum controversiæ formamus; Quæritur sc. hic (1) de creaturis prout vere & positive sunt in rerum natura. (2) quæritur an iis Existentia competat (non per participationem & dependenter, quod facile concedimus, sic enim existentia non modo, sed ipsa etiam essentia participativè & dependenter illis competit; sed an) extra essentialiter & extrinsecè? & sic quæsitum negamus. Existentia enim nihil est aliud, quam actualis creaturarum essentia; quæ iis sanè non extrinsecè, sed intrinsecè maximè competit. Omnis enim Creatura in quantum talis est, à suâ causa jam dum est producta. Si autem hoc, utique actualem habebit essentiam, contradictio enim est, creaturam (Ens creatum) esse nondum creatam. Quid verò actualis essentia aliud, quam Existentia? Existentia itaq; se ut actualis essentia habet. Huc faciunt ea, quæ supra laudatus habet Schertzerus. *Existentia, ait, ab essentia separabilis non est, nec esse potentia Ens, & esse actu Ens sunt entis affectiones disjunctæ. Omne Ens existit & vice versa.* Idem vult Mendoza, quando inter alia alicubi hæc profert: *Essentia & Existentiæ ratione distinguuntur: non tanquam duo conceptus, quorum alter sit extra alterum, sed tanquam idem conceptus à se ipso in diversa consideratione.* Nec aliter B. Sperling. Tract. contra Freitag. statuit, quando ait: *Juxta saniores Existentiæ & Essentiæ realiter non differunt, sed sola ratione, quæ concipit essentiam &c.* Secundum, quod præsupponebatur, erat: Quod alia Entia habeant essentiam suam in se, alia in suis causis. Illo modo actualia: Hoc verò potentialia Entia. Verum malè vicissim supponitur, quod in controversia adhuc est: Quomodo enim aliquid Essentiam habere potest in causis? Respondent quidem eo modo, quod causæ sint sufficienti virtute præditæ, ut id, quod nunc in potentia est, actuare queant. Verum vitiosè à realitate virtutis productivæ, quæ datur in causa, ad realitatem ejus, quod à causa, illa demum est producendum, colligitur. *Realitatem potentialium quidem, ait B. noster Sperling. in causis deprehendimus, sed Entitatem Entis potentialis in causis reperire non possumus, nisi quis dare velit creaturas in creatore,*
natu.

Man. Phil.
art. 1. p. 79.

Defens. tract.
de Orig. form.
i. 8. p. 246.

Tract. de Orig.
form. p. 234.

naturata in naturis, & artificia in artificibus. Quæ omnia exemplo quodam Zabarella egregie declarat : Quando dicimus, inquit, mundum esse in potentia objectiva, si quid reale significamus, id non est nisi ipsa potentia objectiva Dei, ita ut dicere mundum fuisse tunc in potentia objectiva, nihil aliud significet, quam Deum habuisse tunc potentiam activam creandi mundum, potentia autem Dei Deus ipse est; igitur nihil reale respondet illi potentia nisi Deus ipse, cuius est potentia creativa; nihil ergo est potentia illa objectiva re distinctum à potentia activa. Quæ explicans & confirmans Excell. D. D. Calovius hisce tandem finit verbis: *Remove cause virtutem, Ens in potentia quid in se erit? Porro etiam tertium, quod præsupponebatur, falsissimum est. Male enim Ens describitur cui non repugnat existere. Ambigua enim illa descriptio & obscura nimis est; Nam phras cui non repugnat existere, vel æquipollet huic: Ens est, cui non repugnat externum quippiam, ut existere possit, qua ratione Watson: eam intellexisse videtur (quamvis, ut puto, sensum ejusdem non assecutus sit) quando dicit: Rosa est Ens, licet ei repugnet frigus, quo minus in hyeme existat: Vel isti: Illud quod est, ei non repugnat existere: Vel tandem huic: Ens est, quod potest aliquando existere. E quibus eligas quamcunque velis sententiam, neutro tamen modo Ens propriè describes. Primo modo descriptionem si intelligas, rosa in hyeme non erit Ens, uti Watson. concludebat. Si secundo modo, vicissim Ens in potentia excludetur: Ens in potentia enim nondum est, ergo illi, quamdiu in statu possibilitatis manet, repugnabit existere. Si tandem ultimo modo non solum Deum, sed etiam cætera Entia creata actualia absurde excludes. Sic ἐν τῷ ἀτόπῳ δοθέντι τ' ἄλλα συμβαίνει. Dato uno inconvenienti, alia sequuntur.*

§. 3. Remotis jam iis, quæ maxime sententiæ nostræ obstare videbantur, ad rationes contrarias progredimur. Prima erat, Enti in potentia competere veram Entis descriptionem, cum habeat essentiam, (licet non in se, in suis tamen causis) eique non repugnet existere. Verum falsissima hæc esse ex præcedentibus constat. Secunda: Enti potenciali tribui prædicata realia ac positiva. At nec realia prædicata realitatem Entis potentialis evincunt: Hæc enim Excell. Dn. D. Calov. ait, *Veritatem attribu-*

Libr. 2. de
Mat. prim.
c. 2.

Met. div. p.
248.

Union. Sap.
p. 562.

Met. div.
p. 244.

tionis saltem pascunt, non vero essentia actualitatem inferunt. Tribui
itaque ipsi Enti potentiali realia prædicata possunt, sed quid in-
de? Talia enim sunt prædicata qualia permittuntur esse à suis subje-
ctis. Sit simile: Quemadmodum Logicus enunciationes format
nullo habito respectu, an res, de quibus enunciationes formatae,
fuerint vel an demum futurae sint, non tamen ideo istas res vult
esse praesentes, sed enunciationem de futuro & praeterito verifi-
cari propter enunciationem de tempore praesenti, ait: Ita etiam
Metaphysicus enti tribuit realia prædicata (praescindendo id ab
actu & potentia) quae nempe vel ei, quod actu est, actu insunt;
Vel illi, quod aliquando futurum est revera competent. Tertia
adversariorum ratio erat haec: Entia potentialia esse in prædica-
mentis. Verum falsum vicissim est, entia potentialia, quatenus
talia sunt, prædicamentorum includi clasibus. Regeris: Entia
sine Existentiæ mentione in prædicamentis poni. At Resp.
quamvis ipsa verum quidditates sine existentiæ mentione spe-
ctata includantur prædicamentis, entia tamen potestative talia
non contineantur. Quarta obiectio erat: Entia potentialia ter-
minare cognitionem Dei. Verum à terminatione cognitionis
Dei ad esse reale illius, quod cognitionem terminat, vitiosa sit
collectio. Nam ne quidem omnia, quae hominum cognitionem
terminant, statim esse reale habent. Praevidet Mathematicus saepe
eclipsin post multos annos demum venturam, neque tamen
Eclipsis ideo est, antequam est. Similiter Medicus praevidet quan-
doque sanitatem aegrotantis, aegrotans tamen ideo nondum
pristinæ restitutus est valetudini. Quod si ergo non licet à ter-
minatione cognitionis hominum argumentari ad realitatem
cogniti, multò minus à cognitione Dei hoc facere licet, utpote
quae multis modis perfectior est. Circa quintam objectionem
nota, quod termini Ens reale & rationis sumantur varie: Et qui-
dem Ens reale dicitur vel proprie quod revera aliquid est, & es-
sentiā habet partim extra intellectum ut Deus, Angelus &c.
partim in intellectu ut habitus mentis. Vel minus proprie, quod
nō fingitur: ut peccatū, morbo, cæcitas &c. Deinde Ens rationis
quatuor dicitur modis: Vel Intransitive, vel Effective, vel Subjective
vel obiective. Jam dicim⁹ Ens in potētia prout potentiale adhuc, &
non-

nondum in rerum naturā est, ens reale priori modo dictū non posse, ut ex hactenus disputatis patet. Etsi enim D. Scharff: ait, *Essentia creaturæ dici solet realis ante sui productionem, prout Ens in potentia dicitur Ens, tamen illa Essentia, non ita est realis, quasi proprie per veram suam propriam realitatem sit realis, sed saltem ita dicitur in possibili realitate, quatenus fieri potest realis recipiendo de- mum entitatem veram à suis causis quando in actum producitur.* Nec posteriori modo Ens potentiale Reale appellare poteris, quia omnino fictum esse habet, fingitur sc. esse, cum tamen nondum sit. Hinc *Mendoza*, referente Excell. Dn. D. Calov. de Ente in potentia, dicit, dubitari adhuc posse, an ullum detur Ens, quod saltem sit potentia? Imo verò addit Excell. Dn. D. Calov. quod non amplius sit dubitandum Ens potentia vere esse non Ens, vel que dicta sunt, suadent. Ens rationis si dicere velis, non *effective*, nec *subjective*, sed commodissime *objective*, tale forte diceretur, qua ratione etiam *negationes & privationes* entia rationis dicuntur. Excipis: E. Resurrectio mortuorum & extremum iudicium rationis sunt figmenta. Respondeo, Extremum iudicium jam verum Ens esse omnino rationis tuæ est figmentum, quando autem venerit, Ens rationis non Esse, facile largior. Notandum tamen hoc loco est, quod membra distinctionum Entis nominalium non debeant confundi, nec enim hæc plane & prorsus eadem sunt, quod vel solum exemplum peccati præter alia demonstrat, quod omnino cum actu sit, actuale non tamen reale proprie dici meretur. Hinc etiam est, quod Metaph. objectum non solum actuale, sed Ens reale, positivum &c. dicatur.

Theor. Transc
p. 86.

Met. div. p.
258.

II. An Ens in potentia ad objectum Metaphysicæ pertineat? R.

§. 1. Negativa è præcedentibus patet: *Quicquid enim verum Ens non est, id nec objectum Metaphysicæ esse potest.* Hoc enim objecti disciplinaris natura requirit, ut sit (1) *Conceptus communis*, qui realiter & verè participatur ab iis, quæ sub eo comprehenduntur. (2) *Talis Conceptus communis*, qui etiam veras admittit affectiones, quæ vel strictè & propriè tales esse debent & accidentia (propria sc. non communia) vocantur. Vel

B 3

analo-

*analogicè, quæ se habent tanquam proprietates subjecti naturam essentialiter consequentes. (3) qui per modos contrahi aptus est; Hinc à Gnostologis h. m. describi solet: Objectum est conceptus realis suis essentialibus constitutivis & modis contrahentibus affectus &c. Vid. Excell. D. Calov. & CL. Mej. in Gnostol. Hæc autem omnia, cum de Ente in potentia & actuali dici nequeant, ad alicujus disciplinæ, & sic etiam Metaph. objectum horum prius referri nequit. Prius patet; Non enim potest abstrahi ab Ente actuali & potenciali talis conceptus, qui utriq; verè sit communis, cum Ens potentiale ad essentiã, quatenus tale est, nõ accedat, sed ab ea potius recedat, dum Entitatem nondum habet, sed saltem habere potest. Deinde nec Affectiones admittit, ut supra fuit probatum. Et tandem per modos contrahi non potest. Nec enim substantia est, quia sic per se subsisteret antequam in mundo esset. Nec accidens, quia hoc inexiſtit, quod autem inexiſtit, etiam existiſtit. Ens autem in potentia non existiſtit: Quomodo ergo, scire velim, inexiſtere dicetur? Respondet quidem Posnerus: *Ens in potentia habet per se subsistere cum substantia est, habet inexiſtere cum accidens, sed utrumq; in potentia.* Fortè ut Freitagius B. Sperling. olim respondebat, dicens: *Ens in potentia est effectus in causis potentiã,* (hoc est, est effectus vel causatum in causis producibile. Uno verbo, Ens in potentia est productum producendum, Ens non-Ens) Sed largimur & cum Posnero dicimus: *Ens in potentia habet per se subsistere, cum substantia est, habet inexiſtere cum accidens:* At jamdum neutrum horum habet, E. etiam neutrum eorum erit, & vice versã.*

§. 2. Contrariantur hic nobis omnes, quos §. 2. quæſtionis præcedentis citavimus, qui sub objecto Metaphysicæ Ens in potentia, comprehendunt autumant. Fluxit autem error iste exinde, quod plerique illorum Ens hic nominaliter (quod illis est, prout ab existentia seu actu essendi præscindit) accipiendum esse statuunt. Verùm si ita π Ens nominaliter acceptum explicetur, malè objectum Metaphysicæ constituitur, quod ex hæctenus disputatis fuit. Cum autem alii π nominaliter dicant idem esse, quod abstractivè, nos quidem cum illis loquimur, & h. m. Ens nominaliter sumptum Metaphysicæ facimus objectum, sentimus tamen cum Præceptoribus nostris, Ens in potentia ita non includi.

ARTI-

I. *Res, antequam existit, nihil est.*

§. 1. Probatur canon (1) *ab absurdo*, quia sic esset, antequam esset, quod contra omnium primum principium: *Impossibile est, idem simul esse & nō esse.* (2) *ab ipsius essentia absentia*. Res enim, antequam existit, essentiam non habet, cum existentia & essentia Grammatica Synonyma sint, ut B. Scharff. probat: Ubicunq; autem adest existentia, ibi etiam essentia, & contra, ubi existentia abest, ibi nec vera essentia adest. (3) *ab operationum realium carentia*. Illi enim, quod nondum est, nequit adscribi operatio realis, ut Canon habet. Quicquid autem operari non potest, id neque Ens, sed nihil erit.

Probatio.

§. 2. Valet Canon (1) *non de esse cognito*, ita ut sensus regulæ sit: *Res antequam existit, cognosci non potest.* Sed de *Esse reali ipsius Entis nondum existentis*: Sic enim Canonis sensus est: *res in se nihil est, hoc est, essentiam realem non habet*, uti B. Scharff. ex Thoma eundem explicat. (2) *de τὸ nihil accepto non privativè*, h. e. prout Enti opponitur, ut tenebræ luci: sed *negativè*, prout æquipollet illi, quod nec esse habet, nec operari.

Limitatio.

Met. Exempl.
lib. 1. c. 2. a-
xiom. 1.II. *Enti in potentia non repugnat tribuere prædicata realia.*

§. 1. Probatur (1) *à prædicatorum illorum natura*. Prædicata enim illa non semper & præcisè essendi actualitatem inferunt, sed saltem attributionis veritatem significant. (2) *ab Exemplis*, v. gr. Rosa dicitur Ens, species &c. Nullo habito respectu, utrum jam sit in rerum natura, an verò non: Interim tamen propterea non actu esse infertur, etsi tali vel tali modo appelletur.

Probatio.

§. 2. Valet non solum (1) *de prædicatis extrinsecè denominantibus*, quomodo de extremo iudicio dicitur, quod sit credendum, de Eclipsi, quod sit præscita &c. Sed (2) etiam *intrinsecè talibus*. Sic iudicium extremum dicitur terribile &c. Ubi tamen notandum, quod illi talia attribuantur *vel sub notione futuri*, h. e. in respectu

Limitatio.

specu ad futuram & entiam : Qua ratione rectè dicitur, Extremum iudicium erit impiis terribile ; Vel in ordine ad præscientiam divinam : Vel si sub notione temporis presentis, ob non repugnantiam, ira tamen, ut non nisi de potentia intelligenda veniant. Hinc necesse est, ut copula Est identificetur tempori per prædicatum illato, ut Scherzer. l. c. ait.

TANTUM!

SOLI DEO GLORIA!

Qui facit Esse, Nihil, summi fabricator Olympi,
Summum præ reliquis obtinet esse sibi,
Quin, quòd sint, quòd & esse queant molimine causæ,
Acceptum referant Entia cuncta DEO.

JOHANNES MEISNERUS D.

Ad præstantissimum Dn. Respondentem
Amicum honorandum.

Paucos ante dies Logicò de themate verba
Publica fecisti non sine laude tua.
Conatum repetens, de themate nobiliore
Jam Respondentis munera porrò subis.
Hinc repeto votum, promittens premia digna
Hac olim tantâ sedulitate tua.

Raptim f.

CHRISTOPHORUS Stottnagel PP.

Nuper contortos Logicæ dissolvere felix
ROTBERGI, nodos, unica cura sedit.
Nunc iterum læto conscendis fronte Cathedram,
Quidque sit Ens verum differis atque probas,
Gratulor egregios ausus studiumque fidele,
Quod foveant semper præmia digna precor!

*Ita Politissimo Dn. Respondenti secundo,
grat.*

GEORGIUS MEIER Lunæb. SS. Theol.
Lic. Facult. Phil. Adj. & Eccl. Lunæb. Lamb.
vocatus Pastor.

05 A 440

ULB Halle

3

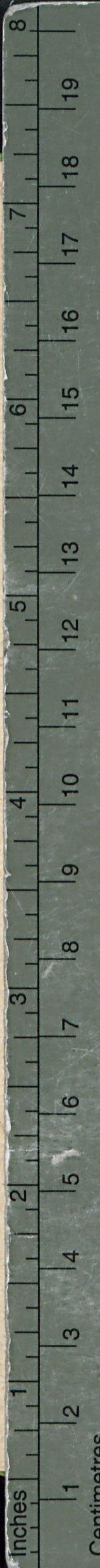
004 208 897

10/12

B.I.G.

Farbkarte #13

B.V.
METAPHYSICA

IN PO-
TIA

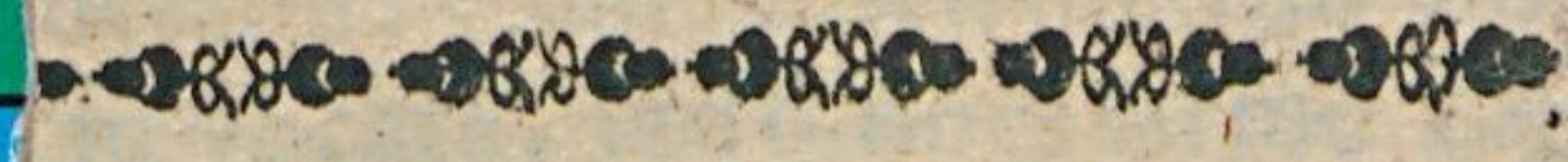
DIO
OPHORI
IBERI

rum examini

ODTBERGIUS
LIS.

*Horis antemerid.
s Novembr.*

663

ERGÆ,
KELIANIS.

J. M. Balduin

